

*** VESTNIK ***

PROSVETNE ZVEZE V LJUBLJANI

Izhaja dvomesečno. Naročnina s prilogo »Prosvetni oder« znaša 10 lir.
Naroča se pri Prosvetni zvezi v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7.

ŠTEV. 5-6

MAJ-JUNIJ 1943-XXI

LETO XXII.

Posvetite društva, odseke in krožke Srcu Marijinemu!

V. Z.

Naš vladika vabi, da se posvetimo Srcu Marijinemu z besedami: »Namerala posvetitev je silno važna zadeva, dvakrat važna v bridkem stanju, ki se narod v njem nahaja, iz katerega bo le neskončno modra božja Previdnost našla primeren izhod. Obljube Kraljice presvetega rožnega venca v Fatimi, ki jih je navezala na posvetitev sveta njenemu brezmadežnemu Srcu, nam upravičeno vzbujajo zaupanje, vemo pa seveda ne, če se bodo nad nami vse izpolnile. Izpolnitev je v božjih rokah. V naših rokah pa je priprava na posvetitev, in sicer duš in src vernikov, da bi posvetitev rodila čim lepše in čim trajnejše sadove: spreobrnjenje mišljenja, usmeritev vsega življenja na Boga, zvestoba v službi Boga in stanovitnost v veri.

Vse, kar moremo, moramo storiti, da bodo duše dobro pripravljene. Srednica vseh milosti pa bo posredovala vse potrebne dejanske milosti in blagoslovila naše napore.

Želje in vabilo našega škofa so za nas ukaz in naloga. Zato moramo napeti vse moči, da se bo ta posvetitev naroda čim lepše izvedla. Kot priprava za skupno posvetitev naj bo: Posvetitev društev, odsekov in krožkov 23. maja Marijinemu Srcu.

Več kakor molitev, več kakor navadno češčenje je posvetitev. S posvetitvijo se izročamo svobodno v Njeno last. To posvečenje je v resnici veliko, posebno de-

janje, ki je najlepše dejanje Marijinega češčenja. Mnogi narodi so se že posvetili Marijinemu Srcu. Tudi našemu narodu se je Marija izkazala za Zavetnico, Pripravnico in Vodnico v nevarnostih turških napadov in v nevarni Lutrovi dobi. Zato jo po vsej pravici kličemo: Kraljico Slovencev.

Ravno za naš čas, za to dobo, v kateri živimo, pa je Marija sama v Fatimi izrazila željo, da bi širni svet spoznal Njeno brezmadežno Srce, da bi ga častil in se mu posvetil.

Prvi se je temu klicu odzval sv. oče Pij XII. ter posvetil ves svet Njenemu Srcu. Odzval se je temu vabilu tudi naš vladika ter določil, da bo posvetil slovenski narod 30. maja Njenemu Srcu. Poslušajmo njegov glas in posvetimo naša prosvetna društva, naše odseke in krožke 23. maja Njenemu Srcu.

To posvečenje naj bo izraz naše vdanosti, naše ljubezni, naše hvaležnosti in zaupanja do Marije in znamenje zadoščenja Njenemu Srcu.

Marija v Fatimi neprestano ponavlja klic k pokori in zadoščevanju: »Prihajam, da opozorim vernike, naj spremenijo življenje in naj ne žalijo več z grehom našega Gospoda.« — Pokora, pokora! Ta klic doni danes iz Fatime, kakor nekoč iz Lurda.

Ganiti pa je treba k pokori tudi našo javnost, da se spremeni tudi javno miš-

ljenje in življenje. Šele potem bomo vredni klicati Mariji: Kraljica Slovencev!

Veliko in težko preizkušnjo preživlja naš narod. Večina sicer to preizkušnjo junaško prenaša in je obdržala zvestobo Bogu in narodu. Velik del pa se je obrnil proč od Boga in zavrnil božjo postavo in tava okrog kot izgubljen sin. Če hočemo, da se bo ta izgubljeni del naroda povrnil nazaj v hišo očetovo, pod svoj rodni krov, mu moramo pripraviti pot nazaj s tem, da lepo opravimo spokornospravni dan, ki bo 29. maja. Treba se je prej spraviti s svojim bratom, preden darujemo svoj dar.

Le pripoznajmo zablode, ki so grehi naroda: bogokletje, zločini v zakonu, brezbožni komunizem, upor zoper cerkvene nauke, upor zoper Kristusa in zoper vsako oblast. Tudi naš narod je grešil, kot smo grešili vsi in priklicali božjo jezo. Prav zato pa smo dolžni storiti vse, da odvrnemo šibo božjo od meja naše domovine, ker živo verujemo, da bomo po posredovanju Marijinega Srca potolažili Boga, da prizanese našemu slovenskemu narodu. Stiska naših dni nas je prisilila, da se vrnemo nazaj v hišo Boga Očeta, da glasno zakličemo: Oče, odpusti nam in našemu narodu!

Kakor vsi narodi sveta, tako potrebuje naš narod pravega miru. Mir v svetu, mir med narodi pa je ravno namen posvetitve. Sama Marija je v Fatimi naročila pastirčkom: »Vsak dan molite rožni venec v ta namen, da bi se vojska končala!« Ona želi, da se posvetimo Njenemu Srcu in zopet bo — mir! To nam pričajo njene lastne besede: »Da vse te vojske, lakota, preganjanje Cerkve in papeža preprečim, bi rada, da bi se svet posvetil Mojemu brezmadežnemu Srcu in na prve sobote v mesecu pristopil k pravemu svetemu obhajilu.«

Ali ni torej naša sveta dolžnost, da ubogamo kot ubogljivi otroci in sledimo klicu nebeške Matere, da se naš narod obvaruje vojske, lakote!

Posvetitve

se bodo vršile za škofijo in vse župnije 30. maja. Želja našega škofa pa je, da se pred to skupno posvetitvijo posvete

posamezniki, družine in organizacije, šole, ustanove in podjetja. Prav zato vabimo naša društva, da to izvrše 23. maja, torej teden dni pred slovesno posvetitvijo, kar naj bo priprava za skupno posvetitev.

V ta namen prosimo, da takoj povabite odbornike društva, če ni mogoče vseh, pa vsaj nekaj, da pripravijo vse, kar je potrebno za to društveno posvetitev, ki naj bo združena z akademijo popoldne 23. maja.

Spored akademije:

1. Marija pomagaj nam vojskini čas... (Ljudsko petje)
2. Naše Marije. (Deklamacija)
3. Govor ali predavanje o Mariji.
4. Posvetilna molitev.
5. O Marija, naša ljuba Mati... (Ljudsko petje)
5. Povsod Boga, (Ljudsko petje)

Da se olajša izvedba gornjega programa, prinašamo deklamacijo: N a š e M a r i j e.

Naše Marije

(Leopold Stanek)

Zvoni.

Z vseh štirih strani
šmarni zvonovi zvonijo,
z gor, s hribov,
z mest in dolin se glasijo:

v meščanu sredi zidovja,
sredi prahu in strojev
se davni spomini budijo,
ko je še brcopet deček-pastir
romal k Mariji
na vse štiri naše strani...

Šmarni zvonovi zvonijo:
kmetič se ustavlja
na pragu domovja,
oblitega s soncem —
v nedeljo ranega jutra
kliče na proščenje
farni zvon Marije patrone,
med lončevja ropot,
med lecot in pisk konjičkov
oglaša se klenk
in trijančenje Njenih zvonov...

Zvoni, zvoni,
z vseh štirih strani,
z gor, s hribov,
iz mest in dolin:

od tam, kjer je Marija
med brezje se naselila
in na čudežni otok,
od tam, kjer ji Gospa velijo
in kjer je Turke nasilne pregnala,
od tam, kjer na višavah kraljuje,
iz vseh Šmarij in Šmarnih gora,
iz cerkvic, po čudežu zidanih,
pa od vseh znamenj v vaseh
in še od zamorske Marije —
zvoni z vseh štirih
in sto drugih naših strani...

Zvoni.
Vse šmarne dni
kmetu v srcu pozvanja:
od ranega jutra —
zemljan se v pesem škrjanca budi —
čez poldne, ko v soncu pod križem
poti se —
zrak žgoči v očeh mu miglja —
do mraka, ko zdravamarija zvoni
in spanec ga trudni dela odreši...

Zvoni, zvoni
za vse Marijine praznične dni:
od Rojstva, Zaroke, Spočetja in
Vnebovzetja
od Svečnice, majniških šmarnic,
še za Njeno ime,
Za vse, za vse Njene vesele in
žalostne dni
kot rožni venec
leto prepleta Ji pesem zvona.

Zvoni,
z vseh štirih in sto strani,
kjer narod naš
že tisoč let Marijo časti!
Marijo: lik svojih vzvišenih misli,
svoje mehke duše,
podobno družine, otročnic zavetje,
podobno zemeljskih in nebeških
skrbí,
lik ženskosti čiste,
svojo pesem visoko,
svetost, ki je naš jezik
po svoje kleti ne zna...

Zvoni, zvoni
stoletja z vseh štirih naših strani,
v naših grobovih žrtve budi:

naj z nami se združijo
v eno voljo, silno, mogočno,
naj napon vseh misli in čustev
nam v sad se vzkristali, v sen
stoletni —
da se iz nas, h genijem našim,
še prerok sinajski rodi!

Kar se tiče tretje točke so na razpolago sledeča predavanja, ki so opremljena s skioptičnimi slikami:

1. Češčena Marija;
2. Rožni venec;
3. Vera;
4. Dogodki v Fatimi;
5. Prikazovanje v Lurdu;
6. Marijino življenje v slikah;
7. Marijino življenje v umetnosti.
8. Slovenske Marije;
9. Marijina božja pota v Sloveniji;
10. Marija z Brezij.

Da bodo mogli člani glasno in s požarkom moliti posvetilno molitev, priporočamo, da si društvo nabavi nekaj molitvic, ki se dobe pri Prosvetni zvezi v Ljubljani.

Tudi za točko 5. sporeda prinašamo nove kitice k pesmi: »O Marija, naša ljuba Mati...«:

5. O Marija, ves slovenski rod
sprejmi milostno v srce.
K Tebi v srčni kličevo bridkosti,
strašno nas teži gorje.
O Marija, o Marija, močno Tvoje
je Srce!

Ti domove nam ohrani
reši hude nas vojske!

6. Srcu Tvojemu, premila Mati,
posvetimo se zdaj vsi.
Rod slovenski za Boga prenovi,
reši grešnih nas vezi!
O Marija, o Marija, sprejmi v svoje
nas Srce,
daj miru rodovom zemlje,
v Tvojem varstvu naj žive!

Že izvedba tega programa bo dobra priprava za skupno posvetitev. Ljudje se bodo naučili posvetilne molitve in se seznanili s pesmicami, ki se bodo pele pri slovesni posvetitvi. Društvo naj za spomin na to posvetitev vsem udeležencem pokloni podobice s fatimsko molitvijo. Tudi te se dobe pri Prosv. zvezi.

Spokorno spravi dan

dne 29. maja.

Med najbližnje priprave za slovesno posvetitev spada spokorno spravi dan 29. maja, ki naj se vrši v znamenju Gospodovih besed: »Jaz pa vam pravim: Ljubite svoje sovražnike, delajte dobro tem, ki vas sovražijo, in molite za tiste, ki vas preganjajo in obrekujejo, da boste otroci takega očeta, ki je v nebesih.« — Veliko računov med ljudmi naj bo ta dan poravnanih. Člani in članice društev posredujte v tem smislu med družinami in med sosedi...

Kot žrtve, katere naj prinesemo ta dan Marijinemu Srcu na oltar, naj bodo naslednje:

a) Zdržimo se na ta dan kajenja, pijače, kina, gledališča, gostilne, sploh vsake zabave. Pomislimo na one, ki trpe. Odrugujemo se in darujemo v ta namen denarni znesek »Škofijskemu dobrodelnemu odboru«, Miklošičeva cesta št. 7, Ljubljana.

b) Na spokorno spravi dan opravimo vsi spoved in prejmemo sv. obhajilo, katerega darujemo Marijinemu Srcu za vse žalitve.

c) V večini župnij bo vsaj dopoldne izpostavljeno sv. Rešnje Telo. Molimo in zadostujemo za one žalitve, katere so člani našega naroda prizadeli Jezusu v sv. Rešnjem Telesu, ko so skrunili in požigali naše cerkve.

Poskrbite in pomagajte, da se bo cerkev lepo okrasila za slovesno posvetitev, ki bo naslednji dan. Osnažite in okrasite vaške kapelice, križe na polju. To je lepa prilika, da se poljska znamenja prepleskajo in popravijo. Naslednji dan pa poskrbite, da bo slovesna posvetitev res veličastna, zato pomagajte in delujte, kjer koli se pokaže potreba. Tako boste kot vneti člani društva po svojih skromnih močeh pripomogli, da bo naš narod deležen onih milosti in dobrot, ki jih v tem času najbolj krvavo potrebuje.

Dejanja govore*

(Predavanje s skioptičnimi slikami)

Sloveniji je bilo prizanešeno z vojnimi grozotami vse tja do spomladi 1941. Saj celo zlom države ni povzročil kake večje zunanje groze, razen porušeni mostov in prometnih sredstev. Ko pa je Rusija stopila v vojno, so se začeli zbirati temni elementi v čete in drhali, razpeli so bojne zastave, kjer sta namesto križa zažarela srp in kladivo. Zadolnela je nova pesem, nova himna, ki je bila našemu narodu tako tuja, da sploh ni mogel verjeti, da je to pesem zložil sin slovenske matere Rob Matija:

Razpnite čez ves svet vešala!
Vaš Bog so: rop, požig, umor!
Divjajte! Kri je zakričala!
Glavo je dvignil naš upor!

In res so se po gozdovih dvignila vešala, na katerih so viseli nedolžni slo-

venski kmetje. Zavihrali so rdeči petelin in upepelili 30 vasi, nad 100 kmetij in samotnih koč je uničil požig. Takrat so zabesneli ropi, ki so izropali vse shrambe, izpraznili skrinje in odpeljali zadnji rep iz hlevov in svinjakov. Takrat so se začeli umori po ljubljanskih ulicah, kjer je padlo do 50 slovenskih inteligentov; takrat je začela teči kri nedolžnih kmetijskih voditeljev, duhovnikov in družin. Ta kri je napojila našo zemljo takrat, ko je breznameniten komunist na vsa široka usta zakričal svobodo narodu! Ali je za narodovo svobodo potrebno ropanje, potreben požig, potrebna smrt skoraj tri tisoč Slovencev?

Da so mogli to izvrševati, so se ogrnili s plaščem OF. Pod to firmo so se zbrali izkoreninjeni inteligenti, ki nikdar niso držali s kmeti, tem so se po deželi pridružili falirani študenti, ki bi radi na račun drugih dobro živeli in prišli do odličnih mest političnih komisarjev. Pristopili so semkaj še med-

* Predavanje je sestavljeno na podlagi knjižice: Osvobodilna fronta, od koder so povzete tudi nekatere slike. Predavanje ponazorjuje 50 diapozitivov, ki se dobe pri Prosvetni zvezi v Ljubljani.

narodni komunisti v trdni veri, da je napočila zora boljševiške oblasti. Vso organizacijo in vodstvo so pa prevzeli mednarodni zločinski tipi, ki so bili izšolani v Moskvi, praktično preskušeno so pa napravili že v španski državljanski vojni ali pa po raznih ječah in zaporih.

Kot eden prvih predsednikov OF je bil »Prežihov Voranc«, ki je kot uradnik poneveril denar v bratovski skladnici v Guštanju, nato pobegnil pred roko pravice v Moskvo, od tam je prišel v Pariz, kjer je organiziral komunistične celice po Jugoslaviji. V Parizu se je srečal z voditelji slovenskega komunizma: Baeblerjem in Kidričem. Pod tujim imenom se je vrnil domov in začel organizirati OF, dokler ga niso organi varnostne službe 8. januarja 1943 ujeli in spravili na varno.

Predsednik OF in član vodstva komunistov v Sloveniji je bil Boris Kidrič, ki je bil že kot šestošolec izključen iz gimnazije zaradi terorizma. S pomočjo židov je pobegnil v Moskvo, od tam je prišel na Dunaj, kjer je vodil tako teroristično akcijo jugoslovanskih komunistov. Ker je bil nevaren zločinski tip, ga je zgrabila dunajska policija in obsodila na smrt. Na prošnjo njegovega očeta, vseučiliškega profesorja v Ljubljani, se je zavzel za obsojenca dr. L. Erlich, katerega je dal ta zločinec ubiti v Streliški ulici v Ljubljani. Pomiloščen od dunajske sodnije se je umaknil v Pariz, odkoder ga je pregnala francoska policija. Skrival se je po raznih krajih do izbruha vojne z Rusijo. Takrat se mu je posrečilo, pritegniti v komunistično organizacijo še nekatere drugače misleče pod krinko OF.

Kot tretji član vodstva OF je bil znani Edi Kocbek, čigar naloga je bila, pripeljati kolikor mogoče veliko mladine iz katoliških vrst v tabor OF. Posrečilo se mu je, da se je organizacija krščanskih socialistov v celoti priključila OF in njegovi občudovalci iz mlajših dijaških let, zlasti »Zarjani« so mu sledili v gozdove, kjer jih je pogнал v žrelo komunizma.

Nekak general OF je bil komunist

Baebler, sin švicarskega Nemca, v katerem se je pretakala židovska kri. Izvežbal se je za vojaškega strokovnjaka v rdečih krdelih v Španiji in bil torej imenovan za krvnika OF v Sloveniji. Nekaj somišljenikov iz sokolskih vrst je pripeljal v komunistične čete še sodnik Rus Jože. Žalostno pri vsem tem je pa dejstvo, da je toliko Ljubljancev naselilo na limanice rdečih voditeljev, ki so sledili vabilu OF in so z blagom in denarjem pomagali, da se je začela bratomorna revolucija. Čez noč so bili najboljši sinovi naroda oblateni z naslovom izdajaleci naroda, žigosani za odpadnike domovine.

Z napadi so začeli 25. septembra 1941., ko so iz zasede streljali na bivšega generala Rupnika, takoj za njim pa na bivšega šefa policije dr. Hacinu. Prvi pa je padel ing. Emer, ki je tudi prvi spoznal in opozoril, da se skrivajo pod krinko OF komunisti. Padel je 4. decembra 1941 na cesti sv. Jerneja v Šiški. V decembru je padlo že 12 žrtev. V januarju 1942 pa je bil ustreljen orožniški kapetan in policijski pristav Polak in še šest drugih.

Slovenska univerza se je komunistom zdela ugodno torišče, kjer so novačili oborožene pristaše. Le akademiki, ki so bili katoliško usmerjeni, niso hoteli na limanice partizanov. Zato so pa 16. marca 1942 ubili predsednika vseučiliške organizacije Franca Zupca, dva dni nato pa predsednika akademske KA Jaroslava Kiklja. Ta dva umora sta ogorčila zlasti katoliško mladino, mnogo drugim, ki so bili do takrat udarjeni še s slepoto, so se pa odprle oči, da so pogledali resnici v obraz. Pri njihovem pogrebu je vzplamtel prvi odpor ljudstva proti komunistični OF. Takrat je spregovoril naš škof in obsodil OF z besedami: »Zakaj je skrivnostni sodni zbor obsodil na smrt ta dva sinova slovenskih mater? Ne v zaščito narodne koristi, ne v blagor ljudstva, ne za lepšo bodočnost, ampak, da dosežejo brezbožne cilje, ki so narodu v časni in večni pogin. Bratomor je vnebovpijoči greh, kateremu se pridruži še drugi, ker se skuša z lažjo omadeževati svetla čast obeh mučenikov. Vsak Slovenec mora

take zločine obsojati kot greh pred Bogom in zločin pred narodom. Njih mučeniška kri naj bo v seme novih navdušenih kristjanov.»

Z umorom vseučiliškega profesorja dr. Lamberta Erlicha se je boj še bolj zaostрил. Vračal se je profesor od maše, katero je služil akademikom v Cirilovem domu, ko so odjeknili strelji tam v Streliški ulici in je padel pod kroglo morilcev on in njegov spremljevalec. Tako je povrnil Kidrič dobroto s smrtno kroglo in s tem odkril komunistični obraz OF. Kdor je bil zapeljan, je moral spregledati, da hočejo komunisti pobiti vse vodilne osebnosti našega javnega življenja. Saj pa je padel isti dan v pisarni Vzemne zavarovalnice znani javni kulturni delavec Ivo Peršuh. Po umoru uradnika Majdiča in policijskega uradnika Kukoviča je prišla na dan črna listina onih oseb, katere je treba še umoriti.

Višek so pa zločinci dosegli z umorom bivšega bana dr. Marka Natlačena, ki ga je usmrtil komunistični bandit, preoblečen v duhovnika, 13. oktobra 1942. Z lažjo, da mora izročiti neko nujno pismo, je prišel v stanovanje, in ko je dr. Natlačen odpiral pismo, ga je morilec ustrelil v glavo. Komunisti in OF je zaploskala morilecem v trdnem prepričanju, da je sedaj odstranjena nevarnost, katero naj bi predstavljal bivši ban slovenski svobodni. 49 žrtev je bilo treba pobiti samo v Ljubljani, da bi bila pripravljena prosta pot komunistični revoluciji. Tudi v tem je skrit zlobni komunistični zločin, ki pa je marsikomu še pravočasno odprl oči.

V jeseni leta 1941. so komunisti poslali na Krim in na Kurešček prve skupine oboroženih partizanov. Te skupine so imele nalogo zbrati okrog sebe čim več oboroženih, katere so komunisti izbrali iz vrst gorenjskih in štajerskih beguncev in iz vrst organiziranih komunistovskih delavcev iz Ljubljane in okolice. V krimske okoliš so se zbirali bolj Ljubljanci, dočim so si zbirali partizanski agentje pristaše iz Ribnice in Sodražice na Veliki gori, one iz Novega mesta in okolice na Brezovi rebri in za Hmeljnikom. Iz okolice Višnje

gore pa na Polževem in na Polici, dočim so belokranjski paratizani zašli v kočevske hribe. Na teh krajih so se organizirale razne Tomšičeve, Gubčeve in Cankarjeve brigade.

Spomladi leta 1942. so začeli prisilno novačiti mladeniče iz najbližjih vasi in se sklicevali, da vodijo borbo proti okupatorju, da hočejo z ofenzivo osvoboditi Slovence. Morda so nekateri nasledili na lažnive besede in obljube. Konec maja je OF dala znak, ne za ofenzivo proti okupatorju, temveč za revolucijo.

Hura! Rdeči pionirji!
V temelje, oboke —
bombe, ekrahit!
Jutri — rdeči inženirji,
skozi slavoloke
novi svet gradit!

Kdor koli je malo sumljiv, da ni njihov pristaš in prijatelj, je bil označen kot belogardist, zato ga je bilo treba umoriti. Začelo se je po deželi klanje, kakršnega naš narod od turških časov ni doživel. Komunistovska druhal je morila slovenske župane, može in fante, žene in dekleta, starčke in otroke, hrome in neboljene, pomorili so cele družine:

Grmade po gorah gore,
v nebo njih plamen šviga.
Privrel je partizan, »grede«
rohani, mori, požiga.

Tako bi znova zapel pesnik »o Turkih-partizanih« na Slevici. Spomladi leta 1942. so na primer izropali in požgali žago na Gorjancih, izropali delavska stanovanja, kradli po vaseh stopiško-šmihelske fare, razpisali nagrade na glave domačih duhovnikov. Komande so se nastanile po šolah, kjer so jim slovenski učitelji šli na roko, agitirali zanje in obenem ovajali farane. Ko se je zbralo v onih gozdovih 400 partizanov, je prišla po mnenju komunistov zlata doba svobode, ki je obstajala v tem, da so oklicali svojo republiko, umorili 20 poštenih vaščanov in sestavili listo, da je treba očistiti občino na ta način, da se pobije 50 odstotkov občanov. Med prvimi sta bila umorjena župan Brulc in podžupan Hrovat. Podžupana Hrovata so odpeljali v juniju in ga umorili v

gozdu, dočim so župana Brulca in nje-govega sina odpeljali 12. julija, ju gro-zovito mučili in umorili 15. julija. Vse te žrtve so bile sojene v gaberški šoli, kjer so v njeni bližini našli do 200 gro-bov — žrtev iz bližnje in daljne okolice Novega mesta. Izropali so v eni občini popolnoma devet vasi, odpeljali živino, hrano in obleko. To je bil prvi komuni-stični raj na Dolenjskem.

Ko so nesrečneže izkopali, so pokli-cali zdravnika dr. Kolarja iz Novega mesta, ki je zdravniško ugotovil po-škodbe vpricho komisije in izdal uradni spis o tem, kjer pravi sledeče: »Na glavi so zdrobljene kosti, oči in veke nasiloma iztrgane, porezana zgornja in spodnja ustnica, jezik izruvan, levo uho odse-kano, spodnja čeljust zdrobljena, koža ožgana, na roki manjkajo trije prsti — bil je živ zakopan.« Tako govore uradni zapiski o mučenju župana Brulca, kar se da potrditi tudi na podlagi slike. Kaj je zagrešil? Edino to, ker jih ni hotel pozdraviti po komunistovsko, temveč od-govoril: »Smrt komunizmu! Živel Kri-Stus Kralj! Tako sem svoje otroke učil in tako tudi je!« Žalosten je bil pogled tudi na ostalih šest žrtev iz te fare, ka-tere so istočasno pokopali. To je bil ža-lostni konec svobodne komunistične re-publike pod Gorjanci.

Nič drugače ni bilo v občini št. Jurij pri Grosupljem, kjer je falirani dijak kot politični komisar zahteval, da se mora občina očistiti. Na njegov ukaz je bila v eni noči poklana vsa Jakopinova družina, ki je štela šest članov, in so jih grozno razmesarili. Vidi se, da so se sadistično naslajali nad mučenjem in počasnim umiranjem. Pomorili so tri brate iz Grosuplja, ubili mater in hčer-ko ter ustrelili gđc. Mici Debelakovo, ki je pridno delovala v ondotnem »Pro-svetnem društvu« in bila vsak dan pri sv. obhajilu. Na predvečer prvega petka v juliju so partizani obkolili njeno hišo; ko so jo izropali, so zahtevali še denar-ja, katerega pa pokojnica ni imela. Ko-mandant zapreti s smrtjo, če ne izroči denarja. Mici odgovori: »Bog mi grehe odpusti! Pa tudi vaše! Moji računi z Bogom so poravnani! Vi pa glejte!« Komandant sproži in kroglja gre skozi

glavo. Z roženvcem v roki, je v mlaki krvi njena nedolžnost zmagala nad par-tizanskim zverinstvom. Izropali so ob-činski in prehranjevalni urad, ubili cer-kovnika, obsodili župnika in zažgali žup-nišče in šolo. Učiteljstvo, ki je ščitilo partizane, je lahko rešilo vse svoje imetje, dočim je župnikovo zgorelo do tal s cerkveno obleko in opremo. Jama pod sv. Ahacom krije nad 20 žrtev iz tega kraja in priča, kako se je godilo ljudem v št. Juriju v svobodni partizan-ski republiki pod firmo OF.

Prelepa fara v Prečni je tudi oku-sila svobodo komunistovske vlade. Dne 14. junija 1942 so partizani na mitingu v Dolenji Straži sklenili, da je treba v župniji likvidirati župnika Komljanca, gozdarja Mikiča, Murnove in Murglove fante. Takoj naslednjo noč so vdrli partizani v župnišče, odpeljali župnika in hlapca ter prej imenovane fante na Hmeljnik. Odpeljali so obenem 14 glav živine, prašiče, obleko, sploh vse iz župnišča. Žrtve so za Hmeljniškim go-zdom, ki so ga partizani že prej teme-ljito izropali in zažgali, čeprav je bil to eden najlepših gradov naše Dolenj-ske, mučili in 17. januarja umorili. Dne 3. aprila 1943 so bila trupla od-kopana in vpricho zdravnika pregledana. Župnikovo truplo je ležalo na dnu jame. Lobanja je bila zadaj razbita, desna spodnja čeljust razbita, zgornja ustnica odrezana. Rane so bile prizadete s pu-škinim kopitom. Pogreb je bil 4. aprila, katerega se je udeležilo nad 2000 fa-ranov. Te žrtve bodo bodočim rodovom svetli vzgled makabejskih bratov, ki so umrli za vero očetov in narod materin.

Gozdarja Mikiča so imeli tri dni in tri noči privezanega k drevesu in ga pretepali z gorjačami, da je bil ena sa-ma odprta rana. Z njim vred so pobili še dva druga posestnika. Izropali so gozdarjevo hišo, odpeljali hrano in ži-vino ter ženo vdovo, katero je več ko-munistovskih banditov nesramno po-sililo in, ker se je branila, so jo živo sežgali. Dne 20. julija 1942 so partizani navalili še na Murnovo hišo v Podgori št. 7, odpeljali dva konja, šest govedi, štiri prašiče, obleko in 20.000 lir goto-vine. Odpeljali so seveda tudi mater,

hčerko in 17 letnega sina Ivana. Domačin Springer je lastnoročno prerezal sinu vrat, mater in hčerko vlačil po gozdu skozi osem dni in ju naposled izpustil. Partizani so izropali še grad Brajtnar; 6 voz žita in 18 glav živine, ta plen so si razdelili trije premožni kmetje partizani. Springer in Bartolj v Dolenji straži. Ali je kaj čudno, da je ljudstvo odklonilo tako OF in se začelo braniti pred morilci, roparji in uničevalci ljudskega premoženja?

Žalostno je odjeknil poseben pokolj in požig v sosednem Ajdovcu. Tu so navalili na župnišče in na cerkev, izropali in požgali vse matične knjige, onemogočili župniku, da bi rešil iz goreče cerkve Najsvetejše; ob tem pogledu so partizani in partizanke plesale od veselja, ko so videli goreti oltarje in tabernakelj ter cerkveno opremo. Po splošnem ropu in požigu, potem ko so umorili 11 oseb, so oklicali svobodno partizansko republiko OF v Ajdovcu.

To so le posamezni vzgledi krajev, kjer je vladal srp in kladivo. Je pa skupaj nad 30 župnij in občin, kjer je bilo pobitih 342 oseb, požganih vasi, cerkva, šol in prosvetnih in gasilskih domov.

Ne morejo utajiti, da niso požigali namenoma cerkva. Dokument Štaba III. bataljona pravi dobesedno: »I. bataljon naj pošlje še tekom današnje noči eno desetino v Gaberje, čigar naloga je, da v dogovoru s tovarišem Džizijem poruši cerkve na Gaberju in na Hruševem.« Zažgane so bile še cerkve na Gori, Blokah in na Suhorju.

Šole in kraji, kjer so dobivali prav ti partizani prve nauke in prvo izobrazbo, so bili trn v peti onim, ki so prišli do oblasti s pomočjo OF. Porušene in zažgane so bile sledeče šole: na Suhorju, Vedenku, na Primskovem, Šent Jurju, pri Sv. Duhu, v Ajdovcu, na Dobarvi pri Ljubljani, v Škocjanu, na Trebelnem in pri Sv. Križu, skupaj doslej 18 slovenskih ljudskih šol.

Nemogoče je oceniti gospodarsko škodo, katero je povzročila OF v enem letu z ropi, požigi, z razbijanjem in ne-

smiselnim uničevanjem slovenskemu narodu. Samo delni požig vevške papirnice pri Ljubljani je povzročil 7 milijonov škode. Požig Lavričeve usnjarne v št. Vidu pri Stični pa 20 milijonov. Samo v občini Begunje v Cerknici je bila uradno ocenjena škoda na 4,397.814 lir. Vsa škoda znaša gotovo nad pol milijarde lir. Kdo bo to povrnil našemu narodu? Ali OF? Ali oni bogataši, ki so to drhal oborožili, jo oblekli, jo podpirali iz Ljubljane ven? Slepí naj spregledajo ob teh številkah, da ni bil cilj OF boj proti okupatorju, temveč popolno gospodarsko uničenje slovenskega naroda, da bi na njegovih razvalinah zaplesala boljševiška revolucija.

Partizanom so bili na poti starodavni gradovi, redki zgodovinski spomeniki naše Dolenjske. Stoletja stoje ti gradovi na lepih razglednih točkah in gledajo po dolenjskih dolinah. Več izmed teh gradov je bilo že spremenjenih v šole in socialne namene, tako grad pri Semiču za gospodinjstvo šolo za Belo krajino, grad Bokalce kot zatočišče za stare in onemogle Ljubljance. V gradu so bile dragocene freske, štukature, reliefi in slike, po katerih je grad slovel kot eden najlepših v ljubljanski okolici. Partizani so imeli vedno na jeziku, da se bore za male ljudi, za revne in zatirane. Kakšna laž! Zakaj so pa onemglili in starim vzeli grad Bokalce in ga izropali ter popolnoma požgali?

Ista usoda je zadela tudi Dolino gradov v novomeški okolici, kjer je OF upepelila grad v Kostanjevici, kjer je stanovalo do 30 družin, grad na Tolstem vrhu, Otočec, Prežaku, Hmeljnik in Vrhovo, kjer je zgorela dragocena knjižnica, grad sam pa je bil del bolnice usmiljenih bratov z Kandije, torej izrazito socialna ustanova. Ti lepi spomeniki naše preteklosti, zgodovinsko umetniške priče naše sedanjosti, ti se ne bodo več obnovili.

Partizani so mislili, da bo naš narod postal lahek plen, če mu pobijejo vse voditelje, ki niso padli samo po Ljubljani, temveč tudi po deželi. Pridnega javnega delavca, ki je veljal za vodilnega kmečkega moža v osebi Fran-

ca Hrena, so pobili 16. maja v št. Vidu pri Stični. V avgustu so ubili podžupana občine D. M. v Polju in njegovo ženo. Pri Mokronogu so ubili župana Strupeha, v št. Jerneju občinskega tajnika Alojzija Šetino, na Ježici pri Ljubljani pa vnetega prosvetnega delavca Franca Straha.

Istočasno so horjulski komunisti, katerim je načeloval dr. Cene Logar, zverinsko umorili župana Bastiča in njegovo ženo. Bastič je bil daleč naokoli znan javni delavec in kmečki veljak.

Tudi umori duhovnikov so bili sestavni del komunistovskega gibanja. Med prvimi sta padla v Ljubljani Hubert Leiler, na deželi pa župnik Komljanec. Nato so mučili župnika Nahtigala iz št. Ruperta, župnika Omahna iz Dragatuša, župnika Raztresena iz Suhorja, Karla Žužka iz Sv. Vida nad Cerknico.

Ko se je vračal župnik Kanduč domov od maše, ki jo je opravil 26. decembra v podružnici sv. Štefana, je počil strel iz zasede in ga smrtno ranil. Eno noč poprej so partizani ubili župnega upravitelja Geohelija na Zaplani nad Vrhniko. Na Črešnovcu v Beli krajini so ubili kaplana Kofalta; septembra meseca pa kaplana Kramariča v Starem trgu pri Ložu. Enaka usoda je zadela kaplana Novaka, Cvara in Hočevarja ter Vinka Kastelica iz št. Jerneja. Dolga vrsta slik, 17 po številu, kaže sistematično morijo slovenskih duhovnikov, ki so padli zato, ker so bili duhovniki Kristusa Kralja in sinovi slovenskih mater. Tudi ti so morali umreti zato, da je zapeljano ljudstvo spregledalo, kako drvi, ne v svobodo, temveč v pogubo.

V KA so videli komunisti svoje idejne nasprotnike. Dvema gospodoma ni mogoče služiti. Ali Kristusu Kralju, ali belcebubu? KA šteje sledeče žrtve: v Ljubljani Jaroslav Kikelj, v Šmihelu dijak Turk Mihael, na Brezovici akademik Mravlje Franc in učiteljskičnik Mravlje Vinko in Pavšič iz Bizovika. V št. Juriju pa Lusarja Jožeta, Krhina Antona in Guština Jenko. Poleg Murnovih in Murgljevih fantov iz Prečne.

Vsi ti so dali kot nedolžna jagnjeta svoje mlado življenje za Kristusa, in ne za srp in kladivo.

Tudi članice KA imajo v osebi učiteljice Marije Nartnik prelep vzgled stancovitnosti v veri in stanovitnosti pri delu za narod. Na prvi petek v juliju 1942 je bila ustreljena Cilka Šušteršičeva, ker je šla k maši in obhajilu, kar so ji partizani prepovedali. Toda Boga je treba bolj poslušati kakor ljudi! Nedolžna kri Abeljnova je pač glasno zakričala proti nebu po maščevanju, zato je ljudstvo samo od sebe zagrabilo za orožje in seglo po samobrambi.

Umori celih družin pričajo, da so se partizani pripravljali na množično klanje naroda. Omenil sem že Jakopinovo družino; padla je 6. aprila 1942 v Mirni Kolenčeva družina: oče, mati in štiri-letna hčerka. Zavodnikova družina v Bistrici pri št. Rupertu: oče, mati in hčerka; Lončarjeva družina v Borovnici: oče, mati in dva otroka; Dolinarjeva družina iz Zaklanca; Faturjeva, Grudnova in ugledna Kozinova družina iz Zapotoka pri Ribnici.

Na gradu Dobu pri št. Rupertu so 26. decembra partizani po hudem mučenju žive zažgali: župana in očeta Mavsarja, ženo in mater devetih otrok, tri sinove in 17 letno hčerko, pozneje so zverine ustrelile še 12 letnega Vilkota, torej csem članov ene družine. Vse te družine so bile redkokdaj ustreljene, temveč razmesarjene, mučene, pobite s topim orodjem ali zažgane.

Za mučeniško smrt je potrebno dvoja: 1. nasilna smrt, 2. nagib, zaradi katerega je bila žrtev umorjena, t. j. sovražstvo do Boga. Omenili smo, da je bil župan Brulc zato mučen, ker je odklonil komunistični pozdrav in ker je zaklical: Živel Kristus Kralj! — kar bi zadostovalo za mučeniško smrt. Podobne junaške smrti je umrla Danica Čebulj, učiteljica v Hinjah. Ko so jo partizani odpeljali, so jo pri zasliševanju vprašali: »Ali si za partizane?« Učiteljica odgovori: »Ne!« »Zakaj ne?« »Zato, ker me katoliška cerkev, ki je nezmotljiva učiteljica, uči, da ne smem

sodelovati z brezbožnim komunizmom. Zaradi teh besed je bila obsojena na smrt in po hudih mukah ubita. Še marsikatera druga žrtev je zaslužila palmo vo vejico. Vemo pa, da so bile med žrtvami mnogi, ki so padli zaradi osebnega maščevanja in nagonске podivjanosti ter krvoločnega naslajanja.

Morili so celo noseče matere. Dne 3. junija ob pol 11 uri ponoči so odpeljali iz stanovanja učiteljico Ivanko Novakovo v Sodražici, ki je bila noseča. Do krvi so jo pretepli, grob si je morala sama izkopati. Vsa izmučena v bolečinah prosi, da bi z usmrtitvijo vsaj toliko počakali, da pride otrok na svet. Pobili so jo s kolom in vrgli v grob. Strašno je bila mučena dekle iz kočevske okolice, katero so z ostrim nožem več ur zbadali, da je bila polna ran. Zanimivo je, da so pri teh mučenjih sodelovale tudi partizanke, ki so bile v mučenju prave strokovnjakinje. Tako se je pri okrutnem delu odlikovala posebno Pepca Henigman iz Dolenjskih Toplic.

Kjerkoli so bili partizanski tabori ali »logarji«, povsod so nastali novi grobovi in nova pokopališča. Take vidimo na Polževem, za Polico, v Iškem Vintgarju, pri Sv. Joštu nad Horjulom, kjer vidimo pogreb šestih žrtev, ki so bile dvignjene iz takih neposvečenih grobov in prepeljane na domače pokopališče. Ko so dvigali trupla kmetov iz takih jam, so se godili strahoviti prizori, ki so hujši le še v Krimski jami, kjer je skupen grob več sto žrtev partizanske OF. Tu je brezno rdeče svobode pogoltnilo ogromno žrtev. Kostí v Krimski jami obtožujejo vse one, ki so krivi največjega zla nad slovenskim narodom.

Povejte mi, ali je kje na svetu narod, ki bi imel vsaj trohico človeškega dostojanstva v sebi, da se ne bi uprl in obračunal s krivci in povzročitelji teh grozot in strahot? Hvala Bogu, našel se je dokaz partizanskega poveljstva od 1. oktobra 1942, ki pravi: »Odločno, sistematično in temeljito je treba očistiti vasi... Duhovne vse postreljajte, prav tako oficirje, izobražence, kmete in sinove!« In kdo je podpisal ta ukaz? — Ali ne izvršilno vodstvo OF? Čigavi so ti podpisi? Za ves pokolj je OF vedela, ga naročila in storilce poplašala! To so dokazi, ki se ne bodo pozabili, dokler bo naš narod stal.

Kdo je dal ukaz, da se postreli 12 dijakov-Bežigradjčanov, katere so partizani »rešili« iz vlaka 29. junija 1942? Zopet dokaz-dokument, ki se glasi: »Po naredbi komandanta III. grupe Bračiča morate 12 internirancev, ki so jih rešili iz ujetniškega vlaka, tekom 24 ur likvidirati! — Zakaj to? Samo zato, ker so se prijavili k tisti skupini, ki je prosila, naj jih spuste domov!

Vse to priča, da je vodstvo OF za vse te zločine vedelo, jih odobravalo, naročalo in naravnost zahtevalo. Zahtevali so celo, da se morajo vsi nekomunisti pobiti.

Naposled so se ljudje zganili. Spoznali so, da za pravo svobodo niso potrebni požigi, ropi in umori. Spoznali so, da pravi rešitelji ljudstva niso in ne morejo biti nikdar tatovi, morilci, banditi in roparji! — Prisiljeni so posegli po samoočrambi, da rešijo življenje sebi in bližnjemu, da rešijo slovenske domove, da rešijo slovenski narod pred boljševiškim poginom!

Društveni obzornik

Ljubljanski kino

Ljubljana šteje zdaj pet kinematografov, tri velike in dva manjša. Vsi skupaj imajo 3250 sedežev. O prvih ljubljanskih kinematografih smo že svoj čas nekaj napisali, omenimo naj še, da so Ljubljano pred 50 in več leti obiskovala razna potujoča kinopodjetja, ki so

dajala svoje predstave v salonu kazine ali pa v dvorani pri Maliču v Šelenburgovi ulici nasproti glavne pošte.

Mnogi se zanimajo, kakšen je bil pač v preteklem letu obisk po ljubljanskih kinih. Lahko človek zbere prav točne podatke, ko se obrne na pristojna mesta, ki imajo posla s kinopredsta-

vami in ki vidijo pregled o davkih in raznih taksah. Baje bo v kratkem sestavljena prav zanimiva statistika. Za danes naj navedemo le približne račune in podatke, kako velika armada je prihajala v ljubljanske kine.

Trije veliki kinematografi so imeli lani do 2500 predstav, v letu 1941. jih je bilo 3126 in leta 1940. celo 3510. Kakšen je bil naval k tem predstavam? Prav zanimivo! Izračunali so, da je bilo lani pri treh velikih kinih do 650 tisoč obiskovalcev, ki so izdali za vstopnice do 3.250.000 lir, če računamo, da so povprečno ljudje plačali po 5 lir za vstopnico. Računajo dalje, da je bilo lani pri vseh petih ljubljanskih kinematografih do 1.025.000 obiskovalcev. Seveda so ti skupaj plačali tudi prav čedne milijone.

Naposled naj omenimo, da so navadno kinematografi do zadnjega sedezja zasedeni ob nedeljah in praznikih, zlasti pri večernih predstavah, ko nasprotno niso kinopredstave med delavniki tako močno obiskovane. Gledališče se lahko nasproti kinom pohvali, da so njega predstave vedno tako ob nedeljah in praznikih, kakor tudi od delavniških zadovoljivo dobro obiskane. So gotovi ljudje, ki ne hodijo nikdar v kino, pač pa zelo marljivo v gledališče. Število teh je razmeroma majhno. So pa spet ljudje, ki so redni obiskovalci kina. Takih je razmeroma veliko število.

V kinu »Sloga« teče ta teden film »Pastor angelicus«, o katerem je Vestnik PZ že večkrat pisal.

Ghéonov Frančišek

Gotovo zavzema med Ghéonovimi igrami, ki so se doslej pri nas igrale, njegovo življenje svetega Frančiška Asiškega, eno najlepših mest. Ghéon predstavlja rešitev sodobne krščanske drame: ne izogiba se zahtevam estetike in je obenem jasen, zdrav, krščanski. »Igralec in milost«, njegova drama o zavetniku igralcev mučencu Genesiju, je izpoved našega pojmovanja gledališča in umetnosti sploh. Odkrit boj larpurlarizmu; najvišji vzpon človeka — tudi umetnika — je v milosti. Milost ni puščobna, milost oživlja.

Ali je mogel Ghéon to lepše dokazati kot s svojo dramo o ljubitelju narave in svetniku Frančišku? Pesnik sončne pesmi sredi čebļajajočih ptičkov — ali ni to prizor, ki prežene vse dvome o možnosti verske igre brez prizvoka neživosti? Človeško in božje poslanstvo se je v Frančišku združilo v takšen idealen sczvoek, da drama o njem ne sme biti samo enostranski prikaz njegovega življenja, če naj bo do svetnika pravična. Ghéon je tako rekoč dramatisiral Rožice sv. Frančiška, tolika je neposrednost v značajih in dogajanju.

Na praznik sv. Jožefa so Frančiškovi križarji prvič pokazali to igro v prevozu prof. Kureta. Predstava je lepo uspela, dasi je težko izžrpati vse lepote in fineše, ki so v delu.

*

Kinopredstave na Gorenjskem. »Karrowanken Bote« od 20. februarja prinaša spored gorenjskih kinogledališč do 25. februarja. Vsega skupaj je na Gorenjskem 15 kinogledališč, med temi na Jesenicah, v Domžalah v Kranju, v Škofji Loki, v Litiji, v Trzinu, v Radovljici, v Kamniku in na Bledu. Vsa ta kinogledališča imajo predstave vsak dan, večnoma le ob 8 zvečer. Le ob nedeljah in sobotah imajo predstave še kinogledališča v Mežici, v Žireh, na Črnučah, v Št. Vidu, v Šmartnem pri Kranju in v Bohinjski Bistrici. Pri vsakem filmu predvajajo tudi zvočni tednik.

Organizacija štajerske mladine je podrobno izvedena. Ob obisku državnega voditelja nemške mladine Axmanna na Spodnjem Štajerskem, je bila na gradu Vurbergu prirejena razstava, ki je prikazala razvoj spodnještajerske mladinske organizacije v okviru štajerske domovinske zveze. Razstava je nazorno prikazala ves razvoj, začenši z aprilom predlanskega leta, ko je bilo od 95.000 spodnještajerskih mladeničev in mladenk vpisanih le en in pol odstotka v nemškem Kulturbundu. Organizacija mladine je bila že predlanskim spomladi hitro izvedena in so bile že poleti prirejene večje mladinske prireditve, od katerih je bila največja 28. septembra leta 1941. v Mariboru. Minulo leto se je

delovanje mladinskih organizacij znatno razširilo in konec leta 1942. je spodnještajerska mladina bila vsa že organizirana, saj je vpisanih članov in članic že 92.500. Vse te so povezane v mladinskih organizacijah in krožkih, katerih je vsega skupaj 822. Za mladino je bilo vsega skupaj prirejenih 570 tečajev in taborišč. Teh se je udeležilo vsega skupaj 22.470 članov in članic. Kot pomožno sredstvo mladinskemu vodstvu izhaja mesečnik »Der Führerdienst«, ki ima naklado 8000. Kot čtivo za posamezne organizacije in za šole pa izhaja »Untersteirischer Jugenddienst«, katerega je izšlo že 28 številčk v celotni nakladi dveh milijonov izvodov. Mladinske organizacije se poleg kulturnega udejstvovanja posvečajo zlasti športu. Lani je nastopilo na raznih športnih tekmah 64 tisoč udeležencev. Poletna taborišča pa so imela 1400 udeležencev. Mladenke so imele 405 različnih tečajev, na katerih je bilo 8830 udeleženk. Mladenke so zlasti delovale na socialnem polju, bile v pomoč v poljedelstvu in vodile božično akcijo za izdelavo igračk, ki je vrgla vsega skupaj 60.000 igračk.

Ljudsko knjižnico v Lizboni je požar polnoma uničil. V pogorelem posloppu se je nahajalo tudi lizbonsko književno društvo. Ljudska knjižnica v Lizboni je bila največja knjižnica na Portugalskem.

Finska ima lastno filmsko industrijo. Lansko leto so vrteli na Finskem 531 krajših filmov, od katerih je bilo 427 tujega izvora, 104 pa so bili izdelani doma. Dolžina vseh predvajanih filmov je znašala 576.775 metrov. Med uvoženimi filmi je bilo 112 ameriških, in sicer polovica igralskih, polovica pa poučnih. Drugo mesto med dobavitelji

zavzema Nemčija z 90 filmi, potem pa slede Švedska, Danska, Francija, Italija in Madžarska. Finci sami so izdelali 18 igralskih filmov, 86 pa krajših, večinoma poučnih. Veliko večino filmov sta izdelali domači družbi Suomen filmiteolisuus in Suomi Filmi. Sicer so obstajale še tri družbe, ki so bile komaj ustanovljene, toda zavoljo izbruha vojne niso mogle začeti z obratovanjem in so zato izdelovanje filmov sploh opustile. Najbolj obtežuje finsko filmsko industrijo pomanjkanje tehničnih in umetniških moči, kakor tudi primanj-kovanje surovin in posebnih instrumentov. Ker pa gospodarstvo ni dovoljevalo prevelikega izvoza tujih valut, so morali Finci tudi uvoz filmov znižati na najmanjšo mero. Le ameriški dobavitelji so se zadovoljevali s plačilom v finskem denarju. Švedska pa ima s Finsko dogovor, po katerem se njen izvoz na Finsko pokriva vedno le z blagom, ki ga Finska lahko njej vrača. Preteklo leto je mednarodna filmska zveza poskušala tudi na Finskem doseči, da bi se zavri uvoz ameriških filmov, vendar v tem ni uspela zaradi odpora finskih industrijcev. Junija lanskega leta je bila razpuščena finska filmska zbornica, ustanovljena pa je bila v soglasju z mednarodno filmsko zvezo nova finska filmska zveza, pa tudi s to potezo ni bilo mogoče izpeljati cilja, ki ji je bil zastavljen. Vojna se pozna tudi na kinematografih samih. Ob izbruhu sovražnosti je bilo v državi 435 kinematografov, od katerih je precejšnje število moralo prenehati s predstavami. Pač pa se je v preostalih kinematografih obisk povečal, ker so povsod prepovedane plesne prireditve in je točenje alkoholnih pijač močno omejeno. (CE)

Vsebina: Posvetite društva, odseke in krožke Marijinemu Srcu! — Dejanja govore. — Društveni obzornik.

PROSVETNI ODER

MAJ-JUNIJ

1943-XXI

Slovenska mladinska igra

Martin Jevnikar — Nadaljevanje

II. Izvirna dela

Izvirne igre v Vrteu sem zaradi preglednosti razdelil v dve poglavji: 1. igre, 2. prizori in prireditve. Najprej bomo pregledali igre.

a) Igre

1. Klop pod lipo, ali Kaj se je vse en dan na klopi godilo. Igra za otroke v enem dejanji. Spisal A. P. (= Andrej Proptonik). 1872. — Igra obsega tri prizore brez dramatične povezanosti in smisla, družji jih le klop. Najprej počiva na njej zadovoljen brezdomec, nato len pekovski pomočnik, nazadnje nezadovoljen šolar.

2. Boječi Matevž. Šaloigra v dveh dejanjih. Spisal F. Stegnar. 1872. — Matevžek verjame v strahove, zato sklenejo otroci, da ga bodo prišli ponoči strašiti. Njegova sestra Jelica je skrita vse slišala, zato sta onadva z bratom pripravila tovarišem strah. Tako je bil Matevžek ozdravljen. — Igrica je izrazito tendenčna, hoče izbiti otrokom vero v strahove, saj Matevžek na koncu poje, da je spoznal, kako je s strahovi, in naj tudi drugi otroci tako store. Stvar je precej živahna, na pol opereta, nima pa umetniškega hotenja.

3. Učenca gresta na tuje. Vesela igra za otroke v dveh dejanjih. Priobčila M. Stegnar. 1873. — Dva lena učenca skleneta pobegniti v Ameriko, kjer je vsega dovolj in se ni treba učiti. Prideta pa le do gozda, kjer ju zaloti noč in nevihta. Reši ju oglar v svojo kočo, kamor pride ponju učitelj. — Igra je zelo preprosta, naivna, neverjetna, ne realistična in ne pravilna. Dobro pa sta zadeta otroka, ki sta lahkomišelná; hitro se navdušita za stvar, a vprav tako naglo jima upade pogum. Boječa sta, polna strahov in vrah, prenatrcana s pustolovskiimi knjigami, ki so jima pokvarile domišljijo.

4. Čarovnik. Gledališka igra v dveh dejanjih. Spisala Roza Kosova. 1883. — Matichek je »pričaralec« pastirici Metki košarico, polno dobrih jestvin, katero sta skrili njegovi sestri, da bi jo nesli ubogemu Jaku za veliko noč. Metka je vzela na pašo Matichevo veverico, ki ji je ušla, a je ni mogla pričarati nazaj. Zato je prijovala domov. Oče je Maticheka oštel, Metko pa poučil, da zna čarati le Bog. — Ten-

denca proti vražam. Igra je slaba, prisiljena, nerazgibana.

5. Oče naš, kateri si v nebesih. Gledališka igra v enem dejanji. Spisala Roza Kosova. 1885. — Hudobni Stanko hoče dobrega Radovana speljati od učenja, a ta ga lepo posvari in pouči. Ubogemu Milanu dá svoj zajtrk za njegovo bolno sestro. Zaradi tega ga stric pohvali, naj bo vedno tako dober, tudi potem, ko bo podedoval njegovo premoženje. — Igrica je vsebinsko in oblikovno borna. Dogodkov je malo, veliko pa naukov in celih pridig. Radovan vpraša strica, kako naj živi, da bo Bogu všeč. Stric mu na široko razklada, kar je Bog bogatemu mladeniču z malo besedami lepše in učinkoviteje povedal. Da nastopa v igri sirota, to je že neizogibno, in da jo dobri stric posinovi, smo lahko že vnaprej pričakovali!

6. Miklavžev večer. Igra v enem dejanji. (Brez podpisa.) 1887. — Miklavžev obisk v bogati mestni hiši. Otroci so dobri, pridni, radi molijo, zato jih Miklavž obdaruje. Prizor je preprost, nekaj naukov, nekaj groženj, naj bodo pridni, če ne, jih bo vzel hudobec, malo strahu, po ena molitvica, obdarovanje, oddahnitev ter veselje nad darovi in konec kakor pri vseh podobnih Miklavževih igricah.

7. Mladi tat. Dramatičen prizor v enem dejanji; spisal F. S. F. (= Fran Sal. Finžgar). 1892. — Belčev Cvetko je izostajal iz šole. Doma je kradel klobase, ki jih je skrivaj jedel. Nekoč je prosil Stojanovega Cirila kruha, da bosta pojedla klobaso, ki jo je ukradel sultan. Ciril mu ga je nerad dal, ker ga je nosil siromašnemu Juriju. Pri tem ga je lepo poučil, naj hodi v šolo in naj nikar ne stika za ptičjimi gnezdi. Prišla sta mati in učitelj ter zasačila Cvetka pri obeh grehih: tatvin in izostajanju iz šole. Učitelj mu je napravil dolgo pridigo o vislicah, kar je fanta tako pretreslo, da je na kolenih prosil mater odpuscanja. Nauk je razprto tiskan: Lenoba je vseh grdob grdoba. — Igrica je prva Finžgarjeva tiskana stvar. Je zelo začetniška, zgrajena po tradicionalnem kopitu o pridnih (Ciril) in hudobnih (Cvetko) otrocih, le malo razgibana, polna pa naukov (Ciril, učitelj, mati). Ciril je prezrel, govori kot odrasel, dober

je, pritruje si, da podpira siromašnega Jurija. Tudi Cvetko ni popolnoma pokvarjen, saj podpira siromašnega Jurija.

8. *Jezičnost in ošabnost. Otročja igra v štirih prizorih. V-I-m-r* (= Peter Bohinjec). 1892. — Milka, hči bogatega trgovca, je zelo ošabna in zaničuje svoje sošolke, Zalika je pa jezična. Vseh se lotijo koze, a le Milki in Zaliki ostanejo na obrazu pike, ker sta bili jezični in ošabni. Spreobrneta se in postaneta ponižni in dobri. Nauk: Bodi preprost in ponižen! — Igra je zelo nemogoča, neverjetna, tendenčna, brez vrednosti.

9. *Robinzoni. Igrica v treh dejanjih. Spisal Svečan. 1896.* — I. dej.: Ivan in Mirko sta zaklenjena v sobi, da bi se učila. Učenje jima ne diši, zato skleneta pobegniti in postati Robinzoni na kakem otoku. Ivan skoči skozi okno še po sosedova dva, mati pa medtem izpraša Mirka, ki zelo zmešano odgovarja, ker misli samo na beg. Ko prideta še sosedova in mati odide, pobegnejo vsi skozi okno proti morju. II. dej.: Noč jih zaloti v gozdu. Lačni so in strah jih je. Kesajo se, jokajo in žele domov. Vsi so obupani, le Ivan se še nekaj časa junači, kmalu pa mu upade pogum. Reši jih star oglar. III. dej.: Doma so v silnih skrbih in jih povsod iščejo. Otroci padejo na kolena in jih prosijo odpuščanja. Nič jih ne kaznujejo, še pravijo jim, naj kar gredo po svetu, če je drugod bolje kakor doma, toda zapomnijo naj si: Doma je najbolje! — Igra je zelo živahna, dobro zamišljena. Prikazuje otroke, ki so prereno vzeli pustolovske knjige in svet, ki ga te opisujejo. Zato se jim zmedejo misli, da začno sanjati »o Robinzonu, oni o cukrenih hišicah, ta o morju in ladijah, oni o Bog vé čem...« (str. 126). Šola jim ne diši, starši jih drže nekoliko trpe, zato pobegnejo. Zelo naraven je prizor v gozdu, ko se plaše najmanjšega šuma in hočejo postaviti stražo pred medved, pa bi radi vsi skupaj stražili, ker se boje posamezno. Sicer pa so otroci po srečo dobri, kar najlepše pokaže prizor v gozdu, ko se v največji stiski zatečejo k molitvi, in doma, ko na kolenih prosijo odpuščanja, izgovarjajo drug drugega in sami sebe obtožijo. Zgradba pa je precej starinska. Premalo ima dramatične zapletenosti, a tudi razplet je sila preprost, nenaraven. Razgovori so sicer živahni, a posebno v prvem dejanju predolgi. Najboljše je drugo dejanje. Igra je snovno precej podobna Stegnarjevi: Učenca gresta na tuje. S primernimi popravami bi še dandanes učinkovala na odru.

10. *Cesarjeva podoba. Igrica v treh dejanjih. V proslavo cesarjeve petdesetletnice napisal Ang.(elar) Zdénčan* (= Kralj Francišek, pesnik in pisatelj; glej SBL I 553). 1898. — Priložnostno rodoljubna stvar; neužitna.

11. *Hvaležna sirota. Otroška gledališka igra v dveh dejanjih. Spisala R. K.* (= Roza Kosova). 1899. — I. dej.: Oče

zapodi iz hiše siroto Metoda, ker je bil v šoli boljši od njegovega sina Cirila in ker je Ciril zvrnil vse svoje nerodnosti in hudobije nanj. Ko gre na pokopališče, da bi se poslovil od mrtvih staršev, najde mošnjo denarja, ki jo vrne lastniku; zato ga ta vzame za svojega. II. dej.: Z Metodovim odhodom je odšla sreča od hiše; kuga je pomorila živino, toča pobila polje, ogenj upepelil hišo. Končno je prišla hiša na boben. Kupil jo je — Metod, ki je medtem doštudiral in postal spreten trgovec, da mu je gospodar zapustil vse premoženje. Družino je pustil v hiši. — Metod je sirota, dober kot vsi siromaki, saj prevzame nase vse grehe domačega sina, zato ga zapode, a Bog ga poplača; najde mošnjo, dobrotnike in srečo v življenju. Zelo je podoben Ciglerjevemu Janezu v povesti Sreča v nesreči. Vsa stvar je neresnična, nemogoča. Vse nesreče so umetne in zato tu, da lahko Metod pomaga.

12. *Požigalec. Gledališka igra v dveh dejanjih. Spisala Roza Kosár* (= Kosova). 1900. — Pri Penétu pogori. Osumijo očeta, ker se je malo prej zavaroval. Ko otroci to zvedo, gredo k sodniku in ga prosijo, naj zapre nje, ker so oni zažgali. Javi pa se Tone Progar in pove, da je on zažgal, ker je pijan kadil v svislih in zaspal. — Igrica je naivna, borna. V prvem dejanju so sami razgovori otrok o tem, kaj bi bil kdo rad, ko doraste. Silno so dobri, za očeta se zlažejo in hočejo oditi v zapor. Progar je nekoliko smešna postava, hkrati pa živ nauk, da se v slami ne sme kaditi.

13. *Majnikova Kraljica. Spisal Angelar* (= Kralj Fr.). 1902. — Tri ženske, tri dejanja, vsako teden dni pozneje. I. dej.: Faneta pride za odgojiteljico k bogati vdovi. II. dej.: Gojenka Anica zboli na smrt. Gospa dolži odgojiteljico krivde, pa je molči, trpi in moli k Majnikovi kraljici, da bi Anica ozdravela. III. dej.: Majnikova kraljica čudežno ozdravi Anico. Gospa in Faneta se sprijaznita. — Nabožna igra brez najmanjše dramatične zgradbe. V prvem dejanju je le nekaj razgovorov, nato nenadna Aničina bolezen in čudežno ozdravljenje. Na eni strani ima namen pokazati, kako Marija molitev usliši, na drugi, da »me, kar nas je služočih, moramo biti zadovoljne z malim...« (Str. 92).

14. *Sirotek. Igra v dveh dejanjih. (Brez podpisa.) 1905.* — Nandek je najdenček; živi pri hudobni Mari, ki ga pretepa in pošilja beračit. Vseh neumnosti v vasi je kriv in vsak ga pretepa, kdor ga doseže, dokler ga neki tujec, zdravnik, ne vzame za svojega in ga odpelje v mesto. — Začetek je dober, v drugem dejanju pa se zgodba dramatično nič ne dvigne, ampak nastopi skrivnostni tujec, ki hipoma razreši položaj. Otroci so silno dobri, pravi angelčki, posebno Nandek, ki trpi za tuje grehe. Namen igre je v učiteljevih besedah: »Pomnite, otroci, pridnega otroka Bog nikdar ne zapusti, pa naj bo tudi med ljudmi — sirota.« (Str. 87).

15. Zaprta laž. Burka v enem dejanju. Spisal dr. Andrej Pavlica. 1908. — Materi so vedno zginjali orehi iz skrinje, čeprav jo je zaklepala. Mirko je zatožil sestri, da ju je videl, kako sta jedli orehe. Nekoč Mirko spet najde ključ in se spravi nad orehe. Vtem pa se vrne oče. Fant se nima kam skriti, zato skoči v skrinjo. Oče skrinjo zaklene, vtakne ključ v žep in odide iskat Mirka. Pride mati in pripoveduje otrokom o tatovih. Tedaj pa začno v skrinji regljati orehi in zasliši se jok. Prestrašijo se, zato pokličejo stražnika in nekaj ljudi. Že hočejo poslati po kovača, da bi s silo odprli skrinjo, ker ni ključa, ko se vrne oče. Odpro in dobe Mirka. Sestri ga zmerjata z zaprto lažjo, mati ga ošteje, oče nabije, Mirko pa objubi, da se bo popobiljšal. — Namen: »Kdor laže, ta krađe.« (Mati Mirku, str. 85.) Posrečena je zamišelj in dobra izpeljava. Veliko je situacijske komike. Otroci se bodo prav od srca nasmejali, ker so ti otroci čisto naravni, vsakdanji, z vsemi otroškimi napakami, posebnostjo Mirko. Tudi zaplet in razplet sta neprisliljena, verjetna in dobra.

16. Biseri in cekini. Dramatska slika iz predmestja dunajskega v enem dejanju. Spisal Silvin Sardenko. 1908. — Mati je na smrt bolna. Frida in Zofija obupujeta. Zofija opravlja devetdnevno za njeno ozdravljenje. Gospodar jim odpove stanovanje, ker ga že šest mesecev niso plačali, in še na sodišče jih kličejo, ker so po gozdu pobirali suhljad. To so zapleti. Materi na zadnji dan devetdnevne odleže, gospodar popusti, dobe dovoljenje, da smejo pobirati suhljad. Zofiji, ki berači po cestah, podari cesar šest cekinov. Ta ga poplaša s solzami (biseri). Vse je veselo. — Namen: »Preпустimo se popolnoma Bogu!« pravi Frida. »Jaz sem storila svoje, Bog naj stori svoje,« izjavi Zofija po devetdnevnici. In skupno ugotove: Vse to je storila Zofijina devetdnevna (str. 167). Zgradba je preprosta. Kar po vrsti kopiči nesreče, da je vse silno ganljivo in solzavo, rešitev pa je čudežna.

17. Deklica in Turki. Igrica iz zgodovine turjaških grofov v treh prizorih. Fr. Pavšič. 1914. — Igrica je silno naivna in nemogoča. Vse skupaj je napisano v slavo Turjačanov, a se z njo njihova slava ni pomnožila!

18. Lojzika. Igrica v štirih dejanjih in dveh slikah. Spisal Rud. Pečjak. 1915. — I. dej.: Jožek in Tonček nabirata v mraku drva. Pri znamenju Tonček moli, da bi Jezušček ozdravil njegovo mamo. Pride Katra s hčerko Lojziko. Pri znamenju sedeta. Mati je bolna in tolaži otroka, da bo v vasi dobila belega kruha. Spominja se, da je odšla iz te vasi v mesto, se poročila, moža ji je ubilo in zdaj se vrača kot beračica z otrokom. Umrje. Lojziko najde jajčarica Huda Mica, ki stanuje v Katrini bajti, in jo odpelje domov. II. dej.: Tončku je mati ozdravela. Mica nažene Lojziko, da nese v mesto ukradena jajca.

Otroci jo dobe in pretepejo. Tonček in Jožek ji dasta kruha in skleneta, da jo odpeljeta ponoči k Jožkovemu stricu. III. dej.: Lojzika kliče mrtvo mater, naj jo vzame k sebi. Jožek in Tonček jo odpeljeta. IV. dej.: Lojzika pride z dečkoma na pokopališče, da se poslovijo od matere. Dečka je strah, zato odideta. Sirota kliče mater. Nenadoma se posveti in mati pride ponjo z več angeli. Ko jo prideta naposled dečka iskat, jima pove angel, da ji je lepo v nebesih in da bo prosila zanj. — Igrica je silno ganljiva, posebno v prvem dejanju se nesreče kar kopičijo druga poleg druge, namesto druga iz druge in se pisatelj kar ne more razmahniti. Naslednja dejanja pa so napeta in lepo izpeljana. Nastopajoči trije otroci so silno dobri in pobožni. Na koncu se pridruži pravilnost, ki je malo predolga. Zakaj se prikazuje angel še dečkoma? Igra spada nedvomno med najboljše Vrtčeve igre in bi tudi na odru lepo uspela.

19. Srečna Rožica. Igrokaz v enem dejanju. Spisal dr. A. Pavlica. 1916. — Rožica je zgubila v vojski starše in dom, a našla je dobrotnike, ki so jo vzeli za svojo. — Vojni motiv, a staro okolje: sirota, dobrotniki! Dejanja je zelo malo, veliko pa besed.

20. Pred oltarjem majniške Kraljice. Enodejanka. A. B.-r. 1917. — Ivanček je žalosten, ker je Mihec zašel v slabo družbo. Poklekne pred oltar majniške Kraljice in Mihec se takoj popobiljša. — Preprost prizor v verzih s samimi dobrimi otroki.

21. Zaviti darovi. Igrokaz za deklice. Anton Čadež. 1918. — Minka, Doročaja, Tekla in dekla Micica so same doma; oče je v vojaški bolnišnici, mati v zdravilišču. Zvedo, da jih bo obiskala sosedova teta iz mesta. Hočejo ji kaj pokloniti. Vsaka ji naskriva nekaj speče in zavije (zaviti darovi!). Ker tete ni, pogledajo darove in vidijo, da so vse štiri spekle — jabolčno potico. Poklonijo jo štirim sirotam. — Igra (pet prizorov) je zelo preprosta, naivna, slaba. Vseskozi so sami pogovori, malo Mickinega zabavljanja, trije poskusi besedne komike: telegram: tele, ekspresno pismo: »sprešano« pismo, Micka pozvanja dragi tepki: Micka poklanja dragi tetki. Rahel poskus komike je v končnem prizoru ob enakih darovih, a tudi ta ne pride do izraza, ker se zgubi v govorjenju. Konec je malo tendenčen, ker podarje potico sirotam, kar je malo verjetno, ker so se že prej komaj krotile, da niso pokušale druga drugo. Dramatske tehnike ni nobene, je brez rasti.

22. Dim. Igra za mladino v treh dejanjih. Spisal nadučitelj Ivan Štrukelj. 1919. — I. dej.: Dečki šolarji si prižgo cigarete, deklice pa jim zagroze, da jih bodo zatožile. Vtem zažari nebo, nekje gori. II. dej.: Učitelj popravlja zvezke. Razboršek prižene siroto Janka Igliča, češ da mu je zažgal, ker je pod kozolcem kadil. Kmet

Orlić prinese pipo, ki jo je kadił Vrbanov štefe na paši. Slavka prinese seznam učencev, ki so včeraj kadili. III. dej.: Blaž Igljč se vrne iz Amerike in najde nečaka Janka, ki mu toži, kako ga vse preganja, čeprav ni kriv požiga. S stricem se spoznata in ta hoče poplačati Razboršku škodo, ker je lepo skrbel za Janka. Pride učitelj z učenci, ki so dobre volje. Dobili so hranilnike in nikoli več ne bodo kadili. — O igri piše sam avtor: »Tobakova kaja med nežno mladino se ni nikdar tako razpasla kakor v vojnem in povojnem času. Otroci so doma jemali moko, mast, jajca s kurjih gnezd, da so dobivali cigarete, ker jih vsakrat ni bilo možno dobiti za denar. Odrasli ljudje pa so tudi šolarje nagradovali s cigaretami za kako uslugo. V svoji učiteljski službi sem osivel, pa kaj takega doslej nisem doživljal. Da pomorem zaustaviti to strast, sem spisal to igrico« (str. 124). Igra je izrazito tendenčna. Vsi otroci kade, a na koncu se vsi spreobrnejo. Vmes je nesreča s požarom, o katerem ne vemo, ali ga je Janko kriv ali ne. Zgradba je zelo borna. Nekaj živahnosti je le v prvem dejanju, najslabše pa je drugo, ko sedi učitelj v sobi in prihajajo k njemu tožiti njegove učence. Tudi nenadna končna spreobrnitev je kaj dvomljiva. Da nastopa sirota (Janko) in njena senca — dobrotnik (Amerikanec Blaž), ni treba posebej omenjati. Igra ni dosegla pisateljevega namena.

23. Teta iz Amerike. Mladinska igrice v dveh dejanjih. K. G. 1920. — I. dej.: Matevžek in Lukec se rajši igrata kot učita. Ker je mati umrla, ju kroti dvanajstletna Micika. Oče se odpravlja k vojakom. Prišla pa bo teta iz Amerike. II. dej.: Fanta sta sama doma. Oče je bolan pri vojaki, Micika ga je šla obiskat. Teta sporoči, da bo prišla s prvim vlakom. Da bi tudi sosedov Jurček dobil kak njen dar, se obleče v Micikino obleko in vsi trije jo čakajo s knjigo v roki. Teta pride, a Jurček zelo slabo igra Miciko. Na nesrečo pa se pojavi še prava Micika. Teta zapodi Jurčka za vedno, Miciko obdaruje, fanta pa ošteje. Končno se vrne še oče od vojakov; je odpušen. — V prvem dejanju se igra kar ne more razživeti, drugo je veliko boljše. Posrečen je Jurčkov domislek, le izrabiljen je premalo. Ne pride do takega izraza, kot bi lahko. Otroci so precej poredni, Micika pa preveč modra za svoja leta.

24. Pravi dobrotnik ali levica naj ne ve, kaj je dala desnica. Igra v treh slikah. Dr. Ivan Pregelj. 1925. — I. slika: Kontesi Marta in Marija imata otroško zavetišče. Zima je in draginja, oni pa brez sredstev. Že jima grozi gospodar Stiskalčič zaradi najemnine, kar prinese bradat tujec pismo z denarjem in napisom: Levica naj ne ve, kaj je dala desnica. II. slika: Upokojen župnik Anton. Sirota Lenka iz zavetišča mu pride povedat, da sta kontesi brez denarja. Zato si nadene

brado in jima nese svoj denar. V spanju se mu prikaže Kristus in se mu zahvali. Tudi denar, katerega je bil odnesel nepošten oskrbnik, dobita kontesi nazaj. III. slika: Prigodniška in se lahko izpusti! Za župnikov god napravijo čez leto dni v lastnem zavetišču živo sliko, da se mu zahvalijo za vse, kar so zvedeli za njegovo pomoč. — Prva slika je od začetka nekoliko dolgovezna, požlvi jo Stiskalčič s svojim poudarjanjem reda. Druga slika je učinkovita, posebno ob Kristusovem prihodu. Zadnja je odveč. Tudi tu nastopajo skrivni dobrotniki kakor tako pogosto v slovenski mladinski književnosti. Vsa stvar je slovenskim razmeram precej tuja. Najlepša oseba je Lenka.

25. Junak. Veseloresna igra v treh dejanjih. Matko Krevh. 1927/28. — I. dej.: Pri Borovniku delajo jaslice, nimajo pa božičnega drevesca, ker je oče umrl. Devetletni Tonček hoče iti ponj, če mu dajo skledo žgancev. Napravi se, žgance pa strese v torbico, da jih bo dal beračici Jeri kraj gozda, da mu bo poiskala drevesce in ga varovala pred škrti, s katerimi ga straše sestre. Moli še k angelu varuhu, ki se pojavi in gre neopazno za njim. II. dej.: Gozd z revno Jerino kočjo. Okrog kočje plešejo škrtje in čarovnica, ker ni Jere doma. Ko se vrne, moli in vsi zbeže. Pride Tonček in ji izroči žgance, ona pa njemu božično drevesce. Tonček se napoti domov, spotoma pa mu angel krasí drevesce. III. dej.: Sestre so v skrbeh za Tončka; ena se boji, da ne bi počli, ker je pojedel toliko žgancev, druga, da ga ne bi požrla volkovi, Franca pa mu gre naproti. Tonček se vrne z okrašenim drevescem in vse se čudijo ter ga veselo sprejmejo. — Igra je precej živahna, posebno razgibano je drugo dejanje. V prvem se prepočasi razvija, preveč je govorenja o žgancih; najslabše pa je tretje dejanje, kjer sploh ni dogodkov, ampak so sami pogovori, pa še ti ne preveč duhoviti. Zgradba je zelo preprosta. Zasnutek je dober, potem pa popusti. Precej je pravilčnosti. Skratje in čarovnica govorijo v verzih.

26. Čudežna skrinjica. Igrica v dveh slikah. France Bevk. 1928/29. — Znana anekdota o slabi gospodinjli in nepoštenih hlapcih in dekalah. Kadar gospodinja ni bilo doma in ponoči, so hlapci in dekale prodajali ter se mastili z njenim imetjem. Zato je gospodarstvo propadalo. Šla je k puščavniku, ki ji je dal čudežno skrinjico, katero naj nosi ponoči po vseh prostorih. Nosila jo je in hitro odkrila nerednosti. Odpustila je nepošteno posle in gospodarstvo se je takoj zboljšalo. — K nam je prišla ta zgodba iz Kristofa Schmidta. Prvi jo je prevedel Slomšek v knjigi Prijetne pripovedi za otroke 1832. leta. Pozneje je izšla še v Novicah 1844, 15—16: Hišna mati več z očmi, kakor pa z roko stori (Peter Hicinger); v Vedežu 1850, 24—25: Skrivna moč, povest, pre-

vedel Umek; v Vrtec 1882, 74: Čudna skrinjica. (Glej Slovenski jezik, 1939: Jevnikar Martin, Krištof Schmid v slovenskih prevodih.) Bevk je vso stvar pozivil. Vpeljal je skrata Čicka in Cačka, ki sta povsod navzoča in dasta gospodinjki skrinjico. Po srečni rešitvi nastopijo Sreča, Mir in Blagostanje, ki zaplešejo ob piskanju škratovih piščali. Igrica je zanimiva zlasti za mlajše, ki uživajo stvar snovno. Zgrajena je dobro, je vsekozi napeta, dejanje raste do vrha in se lepo konča.

27. Romanje zlatega Jezuščka. Legenda v treh dejanjih. Venceslav Winkler 1931/32. — I. dejanje: Predmestna ulica. Dve gručti otrok si stojita nasproti in skoraj pride do pretepa. Začno se pogovarjati o lepoti življenja na kmetih, rožah, belih cestah in rdečih strehah. Mihec se odloči, da odide tja. Vsi se mu hočejo pridružiti. Prideta dva gosposka otroka; zapode ju, zato jim zagrozi njun oče Frenk s policajem. Dečki hočejo oditi, a nimajo vodnika. Zasveti se, pride Jezušček in se jim ponudi za vodnika. Peljal jih bo po skalah in hribih, a nazadnje pride najlepše. Odidejo, gospod Frenk z dečkoma pa za njimi. II. dej.: Trata sredi gozda. Dečki se pogovarjajo, pojo in igrajo na orglice. Srečni so. Jezušček jim obljubi, da jih bo odpeljal na svoj dom. Ko odide, se pogovarjajo o njem; ne morejo uganiti, kdo je. Pojavi se g. Frenk z otrokoma in sprašuje, kdo je tepel njegova sinova. Nihče. Zagrozi jim z orožniki in zaporom. Ko pride spet Jezušček, ga prosijo, naj jih pelje na svoj dom. Pravi, da ni vrnitve. Bodo pa za vedno ostali pri njem. Počasi jih odpelje. III. dej.: Pred nebesi. Jezušček pripelje otroke pred nebeška vrata, kjer se jim razodene. Dečki ostrme. Vpraša jih, če so vsem vse odpustili. Potrdijo. Pride g. Frenk in pravi, da ima z dečki račun. Jezušček vpraša njegova otroka, če so ju res topli. Zbojita se in zanikata. Nato posvari g. Frenka zaradi njegovega bogastva, potem pa odpelje dečke v nebesa. — Igra je lepo zgrajena, je močna in učinkovita. Dečki so sicer lahkomišelní, tudi sadje kradejo, a vse to jim Jezušček odpusti, saj ve, da niso hudobni, ampak lačni. Na odru bi lepo uspela.

28. Dva računa. Enodejanka za otroške odre. P. K. Zakrajšek. 1931/32. — Ivica in Janček napišeta materi račun za vsa opravila, ki jih storita. Mati jima pošlje protiračun o vseh svojih skrbih, križih in težavah, ki jih je imela in jih še ima z njima. Povsod pa napiše ničlo. Otroka spoznata, da sta ji storila krivico, zato jo na kolenih prosita odpuščenja. — Igrica je zelo tendenčna. Največ je vreden domislek z računi.

29. Nova pravljica. Igra v dveh slikah. Miha Bločan. 1932/33. — I. sl.: Desetnica Jerica pripoje na oder in toži o svoji usodi. Pripoje tudi sirota Tonček.

Pridružita se jima še begunca Peter in Mojca in vsi skupaj ugotove, da ni pravice. Škrat Potepinček jih bo popeljal h kralju Matjažu, kjer bodo našli pravico. Zažvižga in pride Martin Krpan, katere mu naroči, naj jih popelje h kralju Matjažu. II. sl.: Pred Matjaževim kraljestvom. Matjaževa vojska poje žalostno pesem. Vešča naznani prihod Krpana in njegovih sirot. Krpan pride, stražarja ga ne pustita h kralju, pečatnik mu brani in tudi Matjaž sam se boji in brani, da še ni prišel njegov čas. Krpan pa vdere v votlino, ubije Matjaža in izpelje njegovo vojsko, da poišče pravico. — Igra je res nova pravljica, vendar slabša od stare. Zgodba je šibka, dogodki se razvijajo počasi, pogovori so nezanimivi, posebno v prvi polovici druge slike. Matjaž je klavirna postava, slabič, drugačen, kakršnega si zamišljajo otroci, ki jim bo najbrž žal ob njegovi smrti. Z njegovo smrtjo bi mladina zgubila staro pravljico in vero v boljše čase, ki jih Krpan ni mogel napraviti z vso Matjažovo vojsko in še s trumo sirot. Čemu ubijati potem Matjaža! Razen tega je igra natrpana z desetnico, veščo, škrti, sirotami in vsem mogočim, a kljub temu ne napravi pravega vtisa.

30. Bolna mamica goduje. Otroški prizor v dveh slikah. Joža Vovk. 1936/37. — I. sl.: Tončka in Janko nabirata suhljad. Pogovarjata se, kako hudo je pri njih, ker je mati bolna. Jutri bo njen god, a nimata ničesar, da bi ji dala. Prideta Milka in Julče, sista kolačev. Julče razmeče suhljad in zagrozi sirotama z orožniki, ker sta kradla v njihovem gozdu. Otroka tožita o svojem siromaštvu in Milki se ne zdi prav bratovo ravnanje, zato ga toliko časa ošteva, da ga omeči. Skleneta, da bosta jutri kaj nesla sirotam. II. sl.: Mati leži bolna. Otroka ji voščita in povesta, da sta mollila zanjo in za gosposka otroka. Julče in Milka prineseta darove in prosita odpuščenja. Vsi so veseli. — Prizor je preprost, star: bolna mati, dobra otroka, neznani in nenadni dobrotniki, srečen konec. Prav tako je preprosta zgradba. Dogodkov je malo, besed veliko. Otroci so prezreli, zlasti Milka govori kot doktor in pridiga kot župnik, kakor ji oponese Julče (str. 139). Tončka in Janko sta tako dobra, da molita za svoje sovražnike. Tudi Julče v srcu ni slab, le nekoliko lahkomišeln in prešeren je, a se hitro otrese teh napak.

31. V božični noči. Enodejanka. N. N. 1937/38. — Siromašna delavska družina, sveti večer, očeta ni domov. Angel se prikaže otrokoma, mati jima pripoveduje pravljice, končno se vrne oče z obilnimi darovi. V mestu je srečal dobrotnika, kateremu je bil v vojski rešil življenje. Po praznikih bo vzel vse k sebi v službo in nič več jim ne bo hudo. Odidejo k polnočnici, še prej pa nastopi angel, ki v dolgem govoru poziva poslušalce, naj molijo za ljubezen med ljudmi. — Vse

skupaj je priložnostno, šibko. Okvir je že star: siromašna družina s pridnimi otroki in nenadnim dobrotnikom. Ker je sveti večer, je čisto brez potrebe pritaknjen še angel. Igra je napisana v precej dolgovernih verzih.

32. Sveta noč — blažena noč. Otroška igra v treh prizorih. Mauser Karel. 1941/42. — Tonček in Jožek postavljata jaslice in se pogovarjata, da letos najbrž ne bo Jezuščka, ker je vojska. Skleneta, da gresta v cerkev ponj. V gozdu se zgubita in v snegu zaspita. Najde ju berač Matevž in odpelje domov. Opolnoči na sveti večer pa se soba razsvetli in prikaže se Jezušček, ki ju blagoslovi. — Igra je sodobna, prinaša nekaj novega, razgibanega. Zgradba je preprosta, malo premalo je dejanja, posebno v začetku. Za božič bi uspela na odru.

b) Prizori in prireditve

1. Ubožec. Dramatičen prizor; zložila Lujiza Pesjakova. 1879. — Na sveti večer obdarujejo otroci siromašnega dečka — Jezusa, ki se jim pozneje pokaže, jih pohvali in jim obljubi večno plačilo v nebesih. — Prizor je v verzih, ki so precej okorni in dolgovezni. Slaba stvar.

2. Jurček gre na tuje. Gledališka igra v treh dejanjih. Prosto sestavil F. Stegnar. 1879. — Skoraj dobesedna priredba po Mateju Frelihu (glej SBL I, 188); povestica je izšla prvič v Novicah 1846, str. 144 pod naslovom: Jurček gre na ptuje; pozneje je bila stvar še večkrat ponatisnjena.

3. Otročji glasi v majniku. Prizor v dramatični obliki. — m —, 1888. — Preprosta stvarca v verzih.

4. Prve črešnje. Prizor v dramatični obliki. — m —, 1888. — Otroci gredo po češnje, pri tem se pogovarjajo, nazadnje jih neso domačim. — Isti avtor kot zgoraj, verzji in vrednost kot prej.

5. Angelica. Prizor iz otroškega življenja. Mih. O. Podtrojiški (= Mihael Opeka). 1891. — Otroci nestrno pričakujejo sestro Angelico, ki je v mestnih šolah. Veselje ob snidenju. — Zloženo je v enajstercu, obsega nekaj pogovorov in opominov.

6. Kdor ne uboga, tepe ga nadloga. Prizor iz žabjega življenja. Spisal Jožko G. Planinec. 1893. — Malo igre, malo povesti.

7. Ure ni. Prizor na Miklavžovo jutro. Basnigoj (= Fran Sal. Finžgar). 1894. — Miklavž ni prinesel Jožku ure, zato je žalosten. Verzificirana proza; preveč besed; otroci so vzorni, predobri.

8. Potepal se je! Dramatičen prizor. Spisal A. D. 1898. — Pavel je prav tisti dan izostal iz šole, ko je prišla teta v šolo. Seveda se je takoj poboljšal. Preprosto, dolgovечно, slabo.

9. Egiptovski Jožef. Svetopisemska igra v petih dejanjih. J. Voljč. 1901.

— Dobesedno po Sv. pismu, kakor pravi pisatelj: »Govori so namenoma povzeti, kolikor mogoče, dobesedno iz sv. pisma. Tudi dramatična razvrstitev je prav tista kakor tam; saj bolj dramatično, kakor je v sv. pismu, dvomim, da bi jo mogel sploh kak pisatelj zasnovati in obdelati.«

10. Proti domu. Dramatična slika v proslavo Brezmadežne. Silvin Sardenko. 1904. — Sirota Stanka potuje po svetu, vabita jo za seboj Sreča in Radost, a odloči se za Krepot. — Spominja na Herakleja na razpotju. Priložnostna igra za Marijine družbe.

11. Sirota. Dramatičen prizor za šolsko mladino. Sestavila teta Erna. 1912. — Sirota Mara najde dobrotnike. — Starinski motiv z ubogo siroto, dobrimi otroki, neznanimi dobrotniki.

12. Za večno krono. Igrokaz v treh dejanjih z živo sliko. Priredil J. F. S. 1926/27. — Trije prizori iz življenja sv. Alojzija.

13. Francišek in umirajoči papež. Ksaver Meško. Za oder priredil M. M. 1926/27. — Nič posebnega.

14. Resnica v oči bode. Igrica za žive in nežive lutke. France Bevk. 1928/29. — Preprosta, živahna in napeta stvar. Uprizorljiva.

15. Božja obleka. Po stari legendi dramatisiral Ksaver Meško. 1928/29. — Uboga deklica razda vso svojo obleko siromakom, zato jo Bog ogrne s kraljevskim plaščem. — Topla in prijetna stvar, lepo dramatisirana.

16. Borba na smrti in življenje. Igrica za otroke. Zdravko Mikuž. 1929/30. — Bolezni poročajo Smrti, kako ugonabljajo človeštvo; vsaka pove svoje glavne znake, gospodinja poglobitve ukrepe. — Smisel: kjer je v hiši red in snaga, bolezní ne prestopijo praga. To je poljudna razprava v dramatični obliki zaradi večje nazornosti. Podobno snov ima že Slomšek.

17. Še bo lepo! Pastirski prizor iz prve svete noči. Silvin Sardenko. 1929/30. — Star svetopisemski motiv.

18. Pri posredovalki služb. Zdravko Mikuž. 1930/31. — Dekleta čakajo na službo. Smisel: Malo služb in dobra spričevala so najboljše priporočila za novo službo. Hoče prepričati izseljevanje v mesto. Slaba stvar.

19. Tri mamice. Prizor J. Jalen. 1932/33. — Tri deklice se igrajo mamice, a nobena ne zna, kajti mater ni mogoče igrati. — Preprosta stvar.

20. Pred Miklavžem. V šolski sobi. N. C. 1933/34. — Otroci se pogovarjajo o Miklavžu. — Priložnostno rodoljubna stvar.

21. Prizor iz ribiškega življenja. E. Sotlarjeva. 1933/34. — Slaba priložnostna stvar.

22. Zlati orehi. Uvodna igra za nastop sv. Miklavža z velikim spremstvom in obdarovanje otrok. Milan Skrbinšek.

1939/40. — Otroka bi rada zlatih orehov, a mati pravi, da ni važno, kaj dobite, ampak od koga dobite. — Je nekaj novega.

23. Otrokove želje. Prizor s petjem. Marija Polák. 1940/41. — Sirota Jelka je nezadovoljna, da je človek, rajši bi bila žabica, ribica, ptiček. Pavla pa ji razlaga, da so povsod nevarnosti in težave. — Star motiv. Govorjenje deklic je premodro in prelepo sestavljeno.

O c e n a

Vrtec je prinesel izmed vseh mladinskih časopisov največ iger. Če pa ločimo dobro zrnje od plev, dobimo majhno bero. Temu je bilo krivo več vzrokov:

1. Pisatelji niso imeli pravih vzorov iz tujih literatur, zlasti tisti ne, ki so bili navezani samo na prevode. Že pri Vrtčevih prevodih smo ugotovili, da so prevajali samo drugovrstna dela, to se pravi, gledali niso na umetniško vrednost in dograjenost igre, ampak na njeno tendenco. Razen tega so prevajali zastarela dela, ki so v domovini že davno odslužila svoj namen ali pa ga že ob času izida niso imela.

2. Naša splošna dramatika je bila dolgo časa na taki stopnji, da se mladinski dramatik niso mogli pri njej mnogo naučiti.

3. Niso imeli pravega vodstva. Ustanovitelj in prvi Vrtčev urednik Ivan Tomšič je bil mož stare šole, ki je gledal samo na to, da bi postala z branjem »mila slovenska mladost kaj boljše«. (Prim. njegove Zlate orehe, Dragoljubce i. dr.). Umetniška vrednost se mu ni niti malo zdela pomembna; mladinska knjiga mu je bila nekaj ponarejen Katekizem, poln pobožnih vzdihljajev, ganljivih pridig ter otrok brez mesa in krvi. Kdor ne verjame, naj vzame v roke njegove spise! Njegov naslednik Anton Kržič je bil mož istega kopita, v nekaterih stvareh ga je še prekašal. Že zadnjič smo omenili njegov literarni program. Zakaj nam ne ugaja? Zato, ker govori o vsem mogočem, celo o tem, kakšen naj bo tisk, zunanja oprema, cena, le o tem, da mora biti tudi umetniško delo, ne črnhne besedice! In to v času, ko je povsod po svetu zmigalo naceho, da mora dobra mladinska knjiga

prav tako ustrezati umetniškim zahtevam kakor vsaka druga knjiga. Kar odraslemu ne prija, kar je zanj dolgočasno, kar njega mori, to bo morilo tudi otroka. V Nemčiji so delovali celi Odbori za izbor knjig za mladino, pri nas pa so jo še vedno pitali z raznimi pridnimi Janezki in hudobnimi Mihi v že ponošeni obleki. Čeprav so že zgodaj nastopili nekateri proti tej miselnosti (prvi je bil Stritar v kritiki o Tomšičevih Dragoljubcih v Dunajskem Zvonu 1879. leta), se vendar razmere niso izboljšale. Seveda je lahko mladinska knjiga tendenčna, le vsiljiva ne sme biti, da bi bila začetek in konec vsega. Kako drugače zvene besede nemškega katoličana Eichendorfa kakor pa Kržičev program, ki je nastal pozneje! »Poezija ne sme biti dekla niti dogmatike niti moralke, ampak naj s svojimi sredstvi reši ujeto kraljično — lepoto, kjer koli jo skrito in ujeto najde... Leposlovje ne sme služiti propagandi katolicizma; nič pa naj ne bo v njem proticerkvenega... Katoliško mišljenje naj ga preveva, toda tako, kakor nas preveva zrak: vsi ga vdihavamo, ne da bi čutili ali opazili.« (Cit. po DiS 1937/38, str. 258.)

4. Vzrok slabih iger leži tudi v tem, da so jih pisali ljudje brez prave usposobljenosti. Večinoma srečujemo sama literarno neznana in nepomembna imena, ljudi, ki so začeli in končali v Vrteu. Finžgar, Bevk, Jalen in še dva, trije drugi pa so napravili v Vrteu šele prve pisateljske korake, zato od njih ne moremo pričakovati kaj popolnega. Pisatelj mladinske knjige pa mora biti zares umetnik. Le splošno priznan leposlovec nam bo ustvaril priznano mladinsko knjigo, saj je vedno resničen izrek, da je za mladino najboljša komaj dobro.

O dramatski tehniki skoraj ne moremo govoriti. Tudi motivika je zelo borna in enolična. V večini primerov imamo opraviti s sirotami, ki veliko trpe, a so srčno dobre in poštene, zato se jih usmili Bož in jim pošlje dobrotnikov. Sami siromaki. Kaj bi slovenski narod počel, če ne bi bilo dobrotnikov?! Že Levstik je Jurčiču očital, da opisuje sam proletariat, tu pa je slika še obupnejša. (Dalje)

Očrt svetovne drame po letu 1900

Viktor Smolej — Nadaljevanje

Izmed velikega števila evropskih dramatikov zadnjih petdesetih let mi je seveda mogoče podati samo nekaj najpomembnejših, pa še te le v najbistvenejših potezah.

Anglija

V Angliji predstavlja pomembno sodobno trojico dramatikov troje umetnikov, po rodu Ircev: Yeats, Wilde in

Shaw. V stari keltski deželi še tečejo viri poezije, med treznimi Anglosaksonci čisto usahnejo. Yeats je eden izmed pesnikov, ki so iz časovnega občutja nove nobe — nove romantike — in na osnovi keltske ljudske poezije razvili suho angleško slovstvo v našem stoletju. Pri nas je po Zupančičevem prevodu in po uprizoritvi v Narodnem gledališču poznana Yeatsova mistična dramska pesem Go-

spa Cathlena. Yeats se zateka v sanjski svet. V Gospe Cathleni pripoveduje (v verzih), kako grofica Cathlena proda hudiču svojo dušo, da bi mogla za svoje podložnike kupiti hrane, kajti na Irsko je prišla strašna lakota in hudič kupuje duše. Kakor Goethejev Faust se tudi gospa Cathlena zaradi svoje čiste žrtve reši iz oblasti hudičeve. V neki drugi drami, Deveta dežela, gre Yeats še dalje v svojem odklonu od realnosti: tu zapade irsko dekle, ki živi nekje izven tega sveta, v kresni noči oblasti kraljestva duhov. Kakor je Yeats izraz krščanske misli, je Wilde človek propada, bohem, ki je sedel zaradi homoseksualstva in je utonil v lahkoživem Parizu, skeptik, ki je hotel podreti pozitivizem, pa tudi krščanstvo. V slovstvenem razvoju Evrope je prav revolucionarno pomemben. Smešil je dogme in sisteme, prevračal in smešil vse vrednote in pokazal na skrite duševne sile, za katere je bil slep naturalizem. Izmed njegovih dram, ki so prej duhovite kot globoke, je pri nas poznan Idealni soprog in v tisku tudi Pahuljača lady Windermere, meščanska igra, s katero ni vzbudil posebnega odziva. Pomembnejše so njegove pesmi in eseji kakor tudi njegovo svojevrstno življenje, ki je bilo življenje blaziranega plemiča ob prelomu stoletja, na pragu novega veka, človeka dekadence. Po ironiji, po razdiralni slasti, po skepticizmu mu je človeško soroden Bernard Shaw. Dramatiko druge polovice 19. stoletja je ustvaril Ibsen, ki je glavni obnovitelj moderne drame, a njen najvidnejši steber je prav Anglež irskega porekla, Shaw. Bernard Shaw si je poleg Wida pridobil svetovno slavo in pomen. Kot dramatik ironično sodi o sebi, da je večji kot Shakespeare, češ da mu sedi, ker je majhen, na plečih. Njegove drame so sodobne, problematika je vzeta iz našega časa. Medtem ko Ibsen rešuje večni problem življenja, rešuje Shaw vnanje življenjske probleme. Je optimist in vedno zadovoljen sam s seboj, kajti po njegovem so edino zveličavni samo njegovi nauki. Zanj obstaja samo ta svet, svet otipljive gmote in edina resničnost so družbene aktualnosti. Shaw je zgovoren, živahen, poln smeha in posmeha in satirična komedija je njegovo glavno orožje. Njegove drame na odru izredno učinkujejo zaradi ostrih človeških tipov, zaradi problemske aktualnosti in zaradi duhovitega, posmehljivega dialoga. V slovenščini je nekaj njegovih stvari tudi natisnjenih, tako Mož usode, enodejanka, kjer trga pisatelj sij slave z Napoleona, in Sv. Ivana, ki je drama o sv. Ivani D'Arc, kjer pisatelj skuša vse čudeže njenega življenja razložiti brez nadnaravnosti; kajti Shaw je protestant-modernist, ki hoče vse v sv. pismu in v življenju cerkve razložiti jasno in naravno kot posledico zgolj naravnih zakonov brez nadnarav-

nosti. Igrana je bila pri nas in žela popolno priznanje igra Hudičev učenec, slabše je odrezala v primeri z njo Kako zabogaš. Izmed njegovih drugih dram so žele velike uspehe n. pr. še Cezar in Kleopatru, Kandida, Sedem iz Kaleja in druge.

Italija

Izmed italijanskih dramatikov našega stoletja je svetovno slavo in uspeh po vseh odrih dosegel Luigi Pirandello. Na prvi pogled je videti, da je pogljal iz istega časa kakor Shaw, toda medtem ko je Shaw optimist in napadalen izzivalec, je Pirandello skeptik in pesimist. Njegovih štirideset dram je po slovstvenem slogu najbližje naturalizmu. Zvest je resničnosti, toda zanj je vprašanje, ali je resnično to, kar se nam kot resničnost prikazuje, ali ni morda utvara resničnejša od stvarnosti. Norčuje se iz človeške nadutosti, ki si domišlja, da ta svet razume in hoče v svetovni nered vnesti nekakšen red. Sleplo podaja življenje, kakršno je, toda to ne zmanjšuje njegove humoristične in tragikomične iznajdljivosti ter iznajdljive, zgovorne spretnosti, ki jo včasih stopnjuje do skrajnih nemožnosti in lažnih sklepov. Drama začena pri Pirandellu v trenutku, ko kak zunanji dogodek prisili človeka, da opazuje samega sebe in prekine življenje, ki ga je doslej živel in o njem razmišljal. Njegovo gledališče ni tragedija dejanja, ampak tragedija spoznanja. Kjer sta se mu življenjsko prepleta razumski in čustveni element v uravnovešenosti, tedaj je njegovo delo uspelo (n. pr. Vsak ima svoj prav. Šest oseb išče avtorja, Henrik IV., Oblačite gole). So pa tudi dela, ki mu zaradi pretiranega razumskega poudarka niso uspela. Razumljivo je, da Pirandello kot pristaš naturalistične šole ni mogel pri-trjevati umetnosti drugega sodobnega dramatika Italije, D'Annunzia, ampak ga je silovito napadal in trgal njegovo umetnost.

Gabriele D'Annunzio je poet in ne romanopisec ali dramatik, dasi je napisal tudi precej dramatskih del. Uspeh njegovim dramam so oskrbeli igralka Eleonora Duse, fantastično čudastvo pisatelja in več ko nenavadna snov. Njegove knjige so vzvišeno slavljenje poganske, telesne ljubezni, ki ne priznava duše, so slavljenje njegove osebne mesenosti, revolucionarnega imperializma itd. Njegovi junaki-nadljudje so perversni pohotniki, ki jim je vse dovoljeno, uživanje ljubezni je nenaravno razkožje rafiniranih, s kulturo prenasitenih junakov in dekadentov, ki se imajo za nadljude. Njegove drame, kakor Mrtvo mesto, La Gioconda, Frančiška Rimini, Jorijeva hči i. dr., so poezije umetnika, ne drame oblikovalca. Njegova dela so na indeksu.

(Dalje)